

Θέμα της Στρογγυλής τραπέζης: «Η Ενέργεια ως Γεωπολιτική Παράμετρος σε μια Συγκυρία Αβεβαιότητας και Ανατροπών».

Εισήγηση: Η ανάπτυξη της οικονομίας συναρτάται άμεσα με την ανάπτυξη της ενέργειας. Ησημερινή εικόνα διεθνώς.

Εισηγητής: Μ.Α.Μυριάνθης, PhD.¹

Η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας, αποδίδεται από την φράση: **Tooslowfortoolong** στο δελτίο του ΔΝΤ (Direct, April 2016). Η ισχυρή μεταπολεμική ανάπτυξη (1950 - 2000), αποτελεί εξαίρεση.²

Στα επόμενα **~10'** θα επιχειρήσω να σας παραθέσω **11** συνοπτικές περιπτώσεις, που συμβάλλουν με τη συγκυρία και γεωπολιτικές προκλήσεις στην μείωση της παγκόσμιας ζήτησης και παραγωγής.

1. Η **Κίνα** με αναπτυξιακή κόπωση (6.6% ανάπτυξη για το 2016), με ισχυρό δανεισμό και αλλαγή του οικονομικού μοντέλου, από τις επενδύσεις και την βιομηχανία, στον τριτογενή τομέα και την κατανάλωση. Η Κίνα επενδύει μακροπρόθεσμα σε εξαγορές ξένων εταιρειών. Μόνο για το 2015 επένδυσε 203 δις USD. Η κόπωση μετριάζεται από την φθηνότερη εισαγόμενη ενέργεια. Μείωση της τιμής πετρελαίου ~30%, ισοδυναμεί με αύξηση 1% του ΑΕΠ της.³
2. Η **Ιαπωνία**⁴ με ανεπάρκεια ανάκαμψης και μόλις 0.5% ανάπτυξη για το 2016, μετά από την εφαρμογή της πολιτικής *Abenomics*.⁵ Η κεντρική τράπεζα BOJ (Bank of Japan) αγοράζει ομόλογα, για να μειώσει τα επιτόκια του μακροχρόνιου δανεισμού, μειώνοντας

¹ Energy consultant, Special Advisor in ELIAMEP, m.l.myriantthis@gmail.com

² «Πόλεμος, Πατήρ Πάντων», Ηράκλειτος

³ Το 2016 η *PetroChina* μείωσε το E&PCAPEX της -20%.

⁴ 3^η στην παγκόσμια κατάταξη μεγέθους οικονομίας και 4^η στο PPP: Purchasing Power Parity

⁵ Μετά από μια μακρά περίοδο πτώσης των τιμών και σπασμωδικής ανάπτυξης, το ΑΕΠ της Ιαπωνίας το 2015 ήταν το ίδιο με του 1995. Στο ίδιο διάστημα, των ΗΠΑ αυξήθηκε 134% και της Ιταλίας 66% (The Economist). Ο *Shinzo Abe* για να τονώσει την πρότεινε την πολιτική των «τριών βελών», γνωστή ως *Abenomics* που περιλαμβάνει νομισματική κινητοποίηση, δημοσιονομική ευελιξία και δομικές μεταρρυθμίσεις.

τις βραχυπρόθεσμες και αυξάνοντας τις μακροπρόθεσμες αποδόσεις.

3. Η **Ευρώπη**, όπου από το 2009 έως 2013, η ζήτηση πετρελαίου (σε κάθε μορφή), μειώθηκε 1Mbbbl/d. Η πτώση συνεχίστηκε το 2014.

Η **Ευρωζώνη** οικονομικά επιβραδύνεται, με ανάπτυξη **1.7%** το 2016, εκτίμηση **1.5%** το 2017, έναντι **2%** το 2015:

- I. λόγω της κρίσης χρέους στο Νότο, με διάχυση στο Βορά
- II. λόγω της δύσκαμπτης δημοσιονομικής πολιτικής,
- III. λόγω της κρίσης των Ευρωπαϊκών τραπεζών με έκδηλες περιπτώσεις της *DeutscheBank, Commerzbank, RBS* κλπ και,
- IV. λόγω δύο (σχετικά πρόσφατων) γεωπολιτικών απειλών:
 - 1) Της **μεταναστευτικής κρίσης** που ενισχύει εθνικιστικές εξάρσεις, ομαδοποιώντας σχηματικά την ΕΕ σε 3 υποσύνολα: *Βορρά, Νότο και Visegrad*, και,
 - 2) Το **BREXIT**, έσπασε *taboo* δημιουργώντας προηγούμενο.⁶

4. **Οι αναδυόμενες αγορές** αποτελούν την προσδοκία ανάκαμψης της διεθνούς οικονομίας με ανάπτυξη **4.1%** το 2016 και εκτίμηση **4.6%** το 2017. Σημειώνεται ότι η Ινδία, ήδη αναπτύσσεται με **7%**.

Ημέχρι σήμερα ανάσχεση της ανάπτυξής τους οφείλεται:

- I. στην πτώση της τιμής των πρώτων υλών και του πετρελαίου,
- II. στα υψηλά επίπεδα εταιρικού χρέους,
- III. στην έλλειψη διαφάνειας και διαφθορά και,
- IV. σε γεωπολιτικές προκλήσεις.

Η κρίση, επηρεάζει μία σειρά από χώρες γνωστές ως *'the stressed producers'* με πιθανή εξαίρεση το **Μεξικό** με **2.5%**⁷. Το επενδυτικό κλίμα, πιθανόν να επιδεινωθεί, από την αναμενόμενη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού, από την **Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ**⁸ που θα μετατοπίσουν

⁶ Σε αντίστιξη, βρίσκεται η διορατική πολιτική της ΕΚΤ⁶ που με την ποσοτική χαλάρωση (QE) διατηρεί ένα στοιχειώδες αναπτυξιακό momentum, εντός ορίων.

⁷ Μείωση του E&P CAPEX (2016) της *Petroleos Mexicanos (Pemex)* κατά 31%

⁸ *US. Federal Reserves*

κεφάλαια σε χρηματαγορές με καλλίτερες αποδόσεις και μικρότερο κίνδυνο, FOREX.

5. Η **Βενεζουέλα**, ως τυπικό παράδειγμα 'stressed producer', καταλέγεται μεταξύ των 5 μεγαλύτερων παραγωγών πετρελαίου διεθνώς⁹, με τα μεγαλύτερα αποθέματα. Οι εξαγωγές πετρελαίου εισφέρουν το 95% των εσόδων της, αντιστοιχώντας στο 25% του ΑΕΠ. Η χώρα που ισοσκελίζει τον προϋπολογισμό της με τιμή αργού 121 USD/bbl, μαστίζεται από εμφύλια διαμάχη μεταξύ οπαδών του καθεστώτος *Maduro* και αντιφρονούντων. Η απώλεια ελέγχου της οικονομίας, αύξησε και την τιμή της βενζίνης κατά 6000%¹⁰, στη χώρα με τα μεγαλύτερα αποθέματα...

6. Στη **Βραζιλία**, την 7^η χώρα στην παγκόσμια οικονομική κατάταξη, με πληθυσμό ~200 εκατομμυρίων, η πτώση των τιμών πετρελαίου μείωσε -22% το E&P CAPEX (2016) της κρατικής *Petroleo Brasileiro SA (Petrobras)* επιβραδύνοντας την έρευνα στα βαθιά νερά ανοικτά του Ατλαντικού. Εκεί εκτιμάται ότι φιλοξενούνται ~ 13 δις βαρέλια σε βάθος θαλάσσης 2150m και βάθος γεωλογικών σχηματισμών 5 χλμ {3000m + 2140m (εβαπορίτες)}¹¹. Στόχος της χώρας είναι το 2020, να αντλούνται από Ultra-Deep Production 4 Mbb/d. Τον Οκτώβριο 2016 εγκρίθηκε Ν/Σ 4567 της ANP¹² για παραχωρήσεις, με συμβάσεις PSA χωρίς την υποχρεωτική συμμετοχή με 30% και το *operatorship* στην *Petrobras*, στο δόγμα: *Petroleo nosso* («Το πετρέλαιο είναι δικό μας»). Η *Petrobras*, περιορίζεται πλέον στις έρευνες, στο δικαίωμα 1^{ης} προτίμησης (*right of first refusal*) με άσκησή του σε 30 ημέρες.¹³

⁹ HPDVSA ανάθεσε πρόσφατα ερευνητικό έργο με 18 γεωτρήματα, προϋπολογισμού ύψους 3.2

bn USD στη ζώνη του ποταμού Ορινόκο με στόχο την αύξηση της παραγωγής μέσα σε 30 μήνες, κατά 250,000 bbl/d.

¹⁰ *Petroleos de Venezuela SA (PDVSA)*

¹¹ Δηλαδή, από την επιφάνεια της θαλάσσης μέχρι το κοίτασμα ..χωρούν τα Ιμαλάια!

¹² *National Petroleum Agency do Brasil*

¹³ Σήμερα, από τα 20 (pre-salt) κοιτάσματα, τα 17 ελέγχει η *Petrobras* και από τα άλλα 2, η *SHELL OIL* και μία βραζιλιάνικη εταιρεία.

Τέλος, το σκάνδαλο *Petrobras*, όπου ενέχεται το στέλεχος της καιπρώηνπρόεδροςτης χώρας *DilmaRousseff*,δυσκολεύειτην ανάπτυξη,υποχρεώνοντας τον νέο συντηρητικό πρόεδρο *MichelTemer*,σε μεταρρυθμίσειςπουπροκαλούνκοινωνικές εντάσεις.

7. Στην **Νιγηρία** οι εξαγωγές πετρελαίου εισφέρουν το 95% των εσόδων σε συνάλλαγμα. Η πτώση των τιμών, ώθησε την κυβέρνηση σε καταστροφική αλλαγή της νομισματικής ισοτιμίας και έλεγχο των τιμών, που περιόρισαν τον τομέα της μεταποίησης. Η ανάπτυξη από ~ 4%, έπεσε στο ~1.8% βαθαίνοντας την κρίση. Η σημαντική αυτή χώρα με την μεγαλύτερη οικονομία στην Αφρική, γεωπολιτικά αποσταθεροποιείται από την δράση της Ισλαμικής τρομοκρατικής οργάνωσης *Boko Haram*, μία ασύμμετρη απειλή που αυξάνει το *Country Risk*, περιορίζοντας νέες επενδύσεις.

8. Το **Ιράν**, ισοσκελίζει τον προϋπολογισμό του, με εξαγωγές πετρελαίου προς 100 USD/bbl. Σήμερα παράγει 3.6Mbbbl/d με προοπτική τα 4.2. Τον Ιούλιο 2014, με την ιστορική συμφωνία για τα πυρηνικά και το *rapprochement* με τις ΗΠΑ, βελτίωσε μετά από 30 χρόνια την γεωπολιτική του θέση. Ωστόσο, η οικονομία δεν αναπτύχθηκε ανάλογα, ενισχύοντας τα στελέχη του θεοκρατικού καθεστώτος που αντιδρούν στην προσέγγιση με τη δύση. Πρόκειται για μία αμφίπλευρα,¹⁴ μυωπική εκτίμηση των προοπτικών μετεξέλιξης της χώρας. Πράγματι, οι ΗΠΑ, με την εξαίρεση των *Bank Sepah & Bank Sepah Intl* (17/1/2016), δεν χαλάρωσαν τους περιορισμούς¹⁵, στην πρόσβαση του Ιράν στο διεθνές τραπεζικό σύστημα, υποστηρίζοντας, ότι η χώρα:

- ✓ ενισχύει τον πρόεδρο της Συρίας *Bashar-Al-Assad*, και
- ✓ ευνοεί την διεθνή τρομοκρατία.

Στην Υεμένη, όπως και στην Συρία, το Σιϊτικό Ιράν υποστηρίζει τους αντιπάλους, εκείνων που ενισχύει η Σουνιτική Σαουδική

¹⁴US Foreign Policy Administration- Iranian Mullah leaders

¹⁵που διαμόρφωσαν και επέβαλλε ο ΟΗΕ

Αραβία. Η συμβολή του στην καταπολέμηση του **ISIS**, είναι οπωσδήποτε θετική, ωστόσο οι διευκολύνσεις του στην πολεμική αεροπορία της Ρωσίας, στις επιχειρήσεις της στη Συρία, παρά τις διευκρινήσεις που δόθηκαν, προβλημάτισαν αρκετούς.

9. Στη **Σαουδική Αραβία**, με τιμή εξαγωγής πετρελαίου 60 USD/bbl αντιστοιχεί έλλειμμα ~ 14 μονάδων στο ΑΕΠ, που αυξάνει τους τελευταίους 18 μήνες από τις δαπάνες (~200 MUSD/d)¹⁶ της επιχείρησης «Αποφασιστική Καταιγίδα» (*Decisive Storm*) στην Υεμένη, εναντίον των αυτονομιστών Σιιτών *HUTHI*.

Η πολιτική υπερπροσφοράς αργού, ισοδυναμεί με ιδιότυπο *dumping*, διατήρησης μεριδίου, στις αγορές. Τα ελλείματα χρηματοδοτούνται από τα υψηλά συναλλαγματικά αποθέματα ~ 580 δις USD, με εσωτερικό (ομόλογα) και με διεθνή δανεισμό.¹⁷

Οι γεωπολιτικές προκλήσεις της Σαουδικής Αραβίας είναι πολλές. Η χρηματοδότηση και ενίσχυση του **ISIS**, μαζί με το Qatar και μέχρι πρότινος την Τουρκία, ενόχλησαν πολλούς, προσφάτως δε και τις ΗΠΑ, που αποστασιοποιούνται αργά και διακριτικά μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, από ένα παραδοσιακό προμηθευτή αργού και σύμμαχο, προσεγγίζοντας προσεκτικά ένα πρώην κοινό αντίπαλό: το Ιράν. Το ρήγμα μεγάλωσε με τον νόμο της Βουλής των αντιπροσώπων των ΗΠΑ (8/9/2016) περί «αξίωσης αποζημίωσης»¹⁸ από την ΣΑ, των θυμάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001».

Τέλος, επισημαίνεται, ότι η Σαουδική Αραβία είναι ο βασικός προμηθευτής πετρελαίου της Κίνας (~20%)¹⁹. Η στρατηγική αυτή παράμετρος, είναι κρίσιμη, αν η αντιπαράθεση στην *Νότιο Σινική Θάλασσα*, μετεξελιχθεί σε δυναμική, εντέλει μεταξύ Κίνας & ΗΠΑ.

¹⁶David Ottaway, (December 2015), the *Wilson Center* in Washington,

¹⁷Η Saudi Aramco σωστόσο μειώσε ελάχιστα (-5%) το E&P CAPEX (2016).

¹⁸από την Σαουδική Αραβία

¹⁹με εξαγωγές 44.2 δις USD, σε σύνολο 232 δις USD

10. Στη **Ρωσία**, το 45% του προϋπολογισμού καλύπτεται από τις εξαγωγές πετρελαίου. Η πτώση των τιμών, μείωσε περίπου ~4.5% το ΑΕΠ το 2015. Η ανάγκη ενίσχυσης των εσόδων, ώθησε την Ρωσία να προσεγγίσει την Σαουδική Αραβία,²⁰ ώστε από κοινού να ελεγχθεί η υπερπροσφορά πετρελαίου και ανακάμψουν οι τιμές. Η επικείμενη σύσκεψη του OPEC στις 30 Νοεμβρίου 2016 θα αποφασίσει, αν και δύσκολα, εκτιμάται ότι θα συμφωνηθούν ποσοτώσεις μείωσης για κάθε μέλος του OPEC χωριστά.

Η Ρωσία, είναι βασικός προμηθευτής πετρελαίου (~29%, 2014) και ξηρού φυσικού αερίου (~37.5%, 2014) της ΕΕ-28, με δεύτερο την Νορβηγία. Η χώρα αντιμετωπίζει κυρώσεις, που επέβαλε η δύση, λόγω της κρίσης στην Ουκρανία και προσαρτήσεως της Κριμαίας. Ορισμένα κράτη-μέλη διαφωνούν, διότι πλήττονται οι εξαγωγές τους, ή δυνητικά απειλούνται οι εισαγωγές τους. Η ύφεση της Ρωσικής οικονομίας οφείλεται περισσότερο σε γεωπολιτική παρενέργεια, παρά σε αδυναμία εκσυγχρονισμού της, που είναι από καιρό αναγκαίος.

Το στρατηγικό ερώτημα είναι ποιος θα στηρίξει τεχνοκρατικά τον εκσυγχρονισμό, οι ΗΠΑ ή Γερμανία? Τεράστιο το διακύβευμα.

Η ύφεση, δεν εμπόδισε την Ρωσία να εμπεδώσει στρατιωτική παρουσία στην ανατολική Μεσόγειο σαν αξιόπιστη δύναμη αντιπαράθεσης με την ISIS,, στηρίζοντας το καθεστώς Al Assad.

11. Τέλος στις **ΗΠΑ**, μετά την πτώση των τιμών πετρελαίου, η παραγωγή από σχιστόλιθους μειώθηκε λόγω του μη-ανταγωνιστικού κόστους σε σχέση με το συμβατικό πετρέλαιο. Επισημαίνεται ότι, το 1^ο εξάμηνο του 2016, οι εισαγωγές αργού αυξήθηκαν για 1^η φορά μετά το 2010, κατά ~ 500,000 bbl/d έναντι του 2015. Οι πολιτείες Τέξας, Νότιας Ντακότα και Αλάσκα επλήγησαν οικονομικά.

Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, η παραγωγή πετρελαίου, αυξήθηκε 77%, στα ~ 9 Mbbbl/d. Μετά τον Ιούλιο του 2014, ακολούθησε πτώση πάνω από 70%, στα ~ 40

²⁰ Οι δυο χώρες καλύπτουν από κοινού το 40% του παγκόσμιου εμπορίου πετρελαίου

USD/bbl.Οι χαμηλές τιμές, μείωσαν το ενεργειακό έλλειμα σε επίπεδα κατά 20% μικρότερα του 2008. Από το 2009 και μετά, η οικονομία αναπτύσσεται, με χαμηλούς ρυθμούς, ~1.6% το 2016 με νομισματική επέκταση (QE). Τέλος, προβληματίζει η αύξηση του ελλείματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 2014 & 2015. Με ενδιαφέρον αναμένεται η νέα οικονομική πολιτική που θα προκύψει μετά τις προεδρικές εκλογές της 8^{ης} Νοεμβρίου 2016.